

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Talaskivi, Katri

Title: Ammattitaiteilijuus ja kirjailijana olemisen ehdot muunkielisten kirjailijoiden näkökulmasta

Year: 2020

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja & Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seura, 2020

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Talaskivi, K. (2020). Ammattitaiteilijuus ja kirjailijana olemisen ehdot muunkielisten kirjailijoiden näkökulmasta. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja, 5(1), 6-25.

<https://doi.org/10.17409/kpt.92259>

Katri Talaskivi

AMMATTITAITEILIJUUS JA KIRJAILIJANA OLEMISEN EHDOT MUUNKIELISTEN KIRJAILIJOIDEN NÄKÖKULMASTA

Professional art and the conditions for being a writer from the perspective of non-dominant language writers in Finland

In this article I describe the results of a questionnaire survey done on non-dominant language writers in Finland, and reflect this on the criteria by which a professional artist has been traditionally defined in Finland. The background data consists of reports and studies on artists' social standing conducted by Arts Promotion Center Finland, Cupore and the Finnish Writers' Union.

There were 31 responses to the study from non-dominant language residents of Finland who identify themselves as writers. Among these writers, the most often mentioned factor to define a professional writer were published works. Published works have also been central when a professional artist / writer has been defined in the Finnish art support system since its beginning in the late 1960's and early 1970's, and indirectly they are important also when professionalism is defined through memberships of trade unions, grants, main income source etc. as in all these evaluation in based on work that has been approved as part of the art world, i. e. published by a publishing house.

According to this reflection, the Finnish way of defining a professional writer to a great extent excludes writers who are unable to publish their work on paper through commercial publishing houses, let alone in Finnish or Swedish. This is the case with most writers with refugee, assylum seeker or voluntary exile background, or writers who come from countries with a different publishing industry from the Finnish model, or whose audiences are spread in all parts of the globe; instead, they publish online for political, financial, or practical reasons.

My article strengthens the argument that the Finnish institutionalist way of defining a professional artist needs to be modified, especially on the level of institutional practises, to meet the reality of a quickly multilingualized society..

Keywords: non-dominant language writers; minority language literature

Johdanto

On noloa ja typerää, että Hassan Blasimin keväällä ilmestynyt Allah99 suljettiin pois kisasta, koska arabiankieliseen nykykirjallisuuteen keskittynyt pieni italialaiskustantamo Al Mutawasit julkaisi sen alkukielellään jo viime vuonna.

Haloo!

Blasim on Suomen kansalainen ja hänen romaaninsa sijoittuu suureksi osaksi tänne. Ei kai kukaan pelkää, että ne tulevat ja vievät meidän palkintomme? (Majander, 2019.)

Lainaus on katkelma *Helsingin Sanomien* kirjallisuustoimittaja Antti Majanderin marrakuussa 2019 julkaistusta, vuosikymmenen viimeisiä Finlandia-palkintoehdokkuuksia kommentoineesta kolumnista. Tämän artikkelin aiheen kannalta Majanderin tekstissä on erityisen kiinnostavaa hänen vahva kannanottonsa arabiaksi kirjoittavan Hassan Blasimin puolesta. Blasimin *Allah99*-teosta ei kelpuutettu Finlandia-palkintoehdokkaaksi, koska se oli ilmestynyt arabiaksi vuonna 2018 Italiassa. (Mahlamäki, 2019.) Vilkas keskustelu Finlandia-palkinnon ehdokkuuksista on sinänsä jokavuotinen ilmiö, jonka teemat vain vaihtelevat (esim. Kantokorpi, 2013, s. 204). Kahtena 2010-luvun vuotena tuo keskustelu velloi kansallisten rajojen äärellä: vuonna 2010 keskustelu palkintoehdokkaan kansalaisuudesta johti palkinnon sääntöjen muuttamiseen niin, ettei sen saajan enää tarvitse olla Suomen kansalainen (Nissilä & Rantonen, 2013, s. 63; Nissilä, 2016, s. 120; Mahlamäki, 2019). Muutoksen jälkeen palkinnon kriteerinä on ollut romaanin ansiokkuus kirjailijan kansalaisuudesta riippumatta. Vielä vuoden 2019 keskustelun jälkeenkään sitä ei silti voi myöntää Suomen kansalaisen kirjoittamalle romaanille, joka on julkaistu ensin toisen maan markkinoille (Mahlamäki, 2019).

Allah99:n tapaus liittyy kiinnostavalla tavalla yhteen ilmiöt, jotka ovat 2000-luvun kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana muuttaneet suomalaista kirjallista elämää: siinä yhdistyvät markkinoiden merkitys – kirjallisuuden julkisuusarvo ja myyntiä edistämään vuonna 1984 perustettu Finlandia-palkinto – ja 1990-luvun lopulta voimakkaasti kasvaneen maahanmuuton kielisidonnaiseen kansalliskirjallisuuteen kohdistama paine.

Tässä artikkelissa tarkastelen kyselyaineiston pohjalta kysymystä, jonka *Allah99*-teosta koskenut keskustelu nosti jälleen esiin: miten muunkielisten, itsensä kirjailijaksi identifioivien henkilöiden kuvaukset kirjailijuudestaan vertautuvat vakiintuneeseen suomalaiseen tapaan määritellä taiteilija. Tietoisena käsitteeseen liittyvistä ulosulkevistä konnotaatioista viittaa tässä artikkelissa ”muunkieliset”-käsitteellä kirjailijoihin, joiden ensimmäinen kieli

on jokin muu kuin jokin Suomen virallisista kielistä. Kaikessa ulosulkevyydessään käsite ”muunkieliset” tiivistää tässä, suomalaisen kirjallisuussosiologisen tutkimuksen kontekstissa, jotakin tärkeää: käsittelehän tutkimuksessani heterogeenista joukkoa ihmisiä, jota ei olisi tarkoituksenmukaista ajatella ryhmänä, ellei sitä katsottaisi juuri suomalaisen kirjallisuusinstituution näkökulmasta.

Kyselyaineiston analyysin avulla etsin vastausta tutkimuskysymykseeni: miten muunkielisten kirjailijoiden käsitys ammattikirjailijuudesta suhteutuu suomalaisen kirjallisuuden kentän vakiintuneeseen, institutionaaliseen tapaan määritellä ammattikirjailijuus. Yhtä vakiintunutta määritelmää ei ole, ja niin taiteen kentän käytännössä kuin taiteilijatutkimuksessakin ammattitaiteilijutta määritellään yhä uudestaan (ks. esim. Karttunen, 2002, s. 85; Rensujeff, 2003, s. 12; Karttunen, 2004, s. 16; Hirvi-Ijäs et al., 2017, s. 35; Hirvi-Ijäs et al., 2020, s. 28). Konkretisoidakseni taideinstituution toimintaa hyödynnän taiteen keskustoimikunnassa, sen seuraajassa Taiteen edistämiskeskuksessa ja kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporessa tehtyjä taiteilijan asemaa käsitteleviä tutkimuksia ja selvityksiä. Niissä ammattitaiteilijoina osallistuneiden kriteerit ovat vaihdelleet, joskin keskeisimpinä ovat säilyneet järjestöjäsenyydet ja apurahoitus. Näiden lisäksi taiteilijan ammattimaisuutta on arvioitu ennen kaikkea julkaisujen tai esitysten tasokkuuden, tulotietojen ja koulutuksen perusteella. (Ks. esim. Rensujeff, 2003; Karttunen, 2004; Hirvi-Ijäs et al., 2020.) Taidetoimikuntajärjestelmä perustettiin vuonna 1968 ja on toiminut siitä lähtien varsin pienin muutoksin ja apurahapäätöksensä taiteelliseen vertaisarviointiin nojaten (Karhunen, 2013, s. 34). Muunkielisten kirjailijoiden kannalta olennainen muutos tapahtui vuonna 2002, jonka jälkeen taidetoimikuntien apurahoja ovat voineet työskentelykielestä riippumatta hakea Suomessa pysyvästi asuvat kirjailijat ja kääntäjät, eivät pelkästään suomeksi, ruotsiksi tai saameksi työskentelevät (Karhunen, 2013, s. 35).

Käsillä olevan aiheen kannalta on erityisen kiinnostavaa, miten taiteilijatutkimuksissa rakentuva kuva ammattitaiteilijasta heijastuu

Unescon subjektiiviseen taiteilijamääritelmään, jonka mukaan ”taiteilija tarkoittaa jokaista, joka pitää taiteellista luomistyötään elämänsä olennaisena osana ja joka tällä tavalla myötävaikuttaa taiteen ja kulttuurin kehittymiseen. Häntä pidetään, tai hän haluaa, että häntä pidetään taiteilijana riippumatta siitä, onko hän työsuhteessa tai jonkin järjestön jäsen.” (Unesco, 1980.)

Tässä artikkelissa tarkoitan kirjallisuusinstituutiolla kustantamoja ja muita kaunokirjallisuutta julkaisevia toimijoita, kirjallisen työskentelyn rahoittajia, kirjailijakuntaa ja sen etuja valvovia järjestöjä, kriitikoita, kirjallisuudentutkijoita ja lukevaa yleisöä, jotka kaikki omalta osaltaan osallistuvat sen määrittelyyn, kuka saa kuulua suomalaiseen kirjallisuuteen. Artikkelin rakenne perustuu yllä mainituissa tutkimuksissa ammattitaiteilijuuteen liitettyihin piirteisiin, ja esiteltyäni teoriataustan sekä aineiston käsittelen kutakin ammattitaiteilijan määrittelyn ulottuvuutta omassa alaluvussaan.

Uudet kansalliset vähemmistöt kulttuurielämässä

2000-luvun alun eurooppalaisia kulttuuripolitiikkoja analysoinut Robins (2006, s. 254–256) toteaa, että tuolloin oli alettu siirtyä kansallisvaltioiden sisäisistä vähemmistö-enemmistö-vastakkainasetteluista kohti moninaisuusdiskurssia, jossa vähemmistökulttuurien toiseuttamisen sijaan pyrittiin huomioimaan ne osana normaaleja kulttuurisia rakenteita. Dorte Skot-Hansen puolestaan tiivistä vuonna 2002 moninaisen pohjoismaisen kulttuuripolitiikan tavoitteet seuraavasti (2002, s. 208):

- Monisärmäisempi ymmärrys taiteellisesta laadusta, jossa taidetta arvioidaan suhteessa kulttuuriseen kontekstiinsa
- Laajempi dialogi globaalien ja kansainvälisten taide- ja kulttuuriyhteisöjen kesken, mihin kuuluu myös Pohjoismaiden esittäminen realistisesti monikulttuurisina yhteiskuntina
- Vähemmistöryhmien tuottaman taiteen sisällyttäminen Pohjoismaiden kulttuuri-perintöön

- Uusien hybridisten kulttuuri- ja taide-muotojen levittämisen tukeminen
- Kulttuuri-instituutioiden välisten ja niihin liittyvien verkostojen ja kulttuurienvälisten kokemusten vahvistaminen.

Kulttuuriseen moninaisuuteen nojautuva ajatusmaailma on näkynyt suomalaisissa poliittisissa linjauksissa aina 1990-luvulta alkaen, kun suomalaisen kotouttamispolitiikan yhdeksi keskeiseksi linjaukseksi kirjattiin normaali-palvelujen periaate, mutta pyrittiin takaamaan muualta muuttavien oikeus ylläpitää omaa kieltään ja kulttuuriaan (Saukkonen, 2010, s. 35; ks. Saukkonen, 2013b, s. 274). Vuosituhannen alun Euroopassa vähemmistöjen näkeminen politiikanteossa ratkaisua vaativana ongelmana alkoi väistyä moninaisuus voimavarana -näkökulman tieltä. (Robins, 2006, s. 256; vrt. Saukkonen, 2010, s. 30–32.) Vuonna 2013 Pasi Saukkonen kuitenkin arvioi, että vaikka Suomea voi lainsäädäntönsä perusteella pitää multikulturalistisena maana, jossa kulttuurinen monimuotoisuus tunnustetaan virallisesti, jossa siihen suhtaudutaan vähintään neutraalisti ja jossa kielten, kulttuurien ja identiteettien säilymistä tuetaan julkisesti, kulttuuripolitiikassa kuilu uusia vähemmistöjä koskevien yhteiskunnallisten linjausten ja niiden käytännön toteutuksen välillä on ollut pohjoiseurooppalaisista maista Ruotsin ohella suurin (Saukkonen, 2013a, 29). Siihen, että taide- ja kulttuuripolitiikka on reagoinut yhteiskunnan muutoksiin hitaasti, on Saukkosen mukaan yhtenä syynä se, että siihen kohdistuvat muutospaineet eivät ole olleet yhtä välittömiä kuin vaikkapa sosiaali- tai koulutuspolitiikassa. Kehityksen hitaus ei ole vain suomalainen ilmiö, vaan nähtävissä myös muissa Pohjoismaissa ja Alankomaissa (emt., s. 33).

Monikulttuurisuutta ja kulttuuripolitiikkaa tutkineiden Pyykkösen ja Saukkosen (2015, s. 396) mukaan Suomeen muuttaneiden ja uusiin vähemmistöryhmiin kuuluvien ihmisten edellytykset osallistua suomalaiseen taide- ja kulttuurielämään ovat periaatteessa samat kuin kantäväestöön kuuluvien henkilöiden, eikä järjestelmä muodollisesti syrji ketään kielen,

kansallisuuden tai etnisen taustan perusteella. Tutkijat kuitenkin toteavat, että muualta muutaneet taiteilijat ovat itse erilaisissa puheenvuoroissa kertoneet, etteivät yhdenvertaisuus tai mahdollisuus oman ammatin harjoittamiseen läheskään aina toteudu täydellisesti ja että kieleen ja kansalliseen kulttuuriin kiinteästi kytkeytyvillä taiteenaloilla kuten teatterissa ja kirjallisuudessa kehitys on ollut muita taiteenaloja hitaampaa (emt.).

Saukkonen näkee kuitenkin muitakin jarruja, jotka liittyvät kiinteästi suomalaisen taiteen ja kulttuurin kenttien rakentamiseen: taidemaalman vahvan autonomian korostamisen, jolloin sen sisäisiin ratkaisuihin on vaikea vaikuttaa poliittisin linjauksin, ajatuksen luovuuden yksilöllähtöisyydestä sekä käsityksen laadusta taiteellisen ilmaisun ensisijaisena arvioinnin kriteerinä. Osin näistä syistä Suomenkin kulttuuripolitiikassa on turvaututtu uusien vähemmistöjen toimintaedellytysten takaamisessa erilaisiin erityisjärjestelyihin, kuten erillisapurahoihin, sen sijaan, että heidän integroitumistaan taiteen kansalliselle kentälle olisi edistetty kuten poliittiset tavoitteet edellyttäisivät. (Saukkonen, 2013a, s. 33; Saukkonen, 2010, s. 44.) Myös Ruotsissa on havaittu, että poliittisella ohjauksella on merkitystä siinä, millaisia valintoja kulttuuri-instituutioissa tehdään moninaisuuden edistämiseksi, ja että tavoitteiden asettelun, ohjauksen ja seurannan olisi syytä olla johdonmukaista ja selkeää (Myndigheten för Kulturanalys, 2015, s. 7–8; Kulturanalys Norden, 2017, s. 6, 39).

Suomalaisen kirjallisuuden kehitys nivoutui 1800- ja 1900-luvuilla erottamattomasti ensin kansallisvaltion syntyyn ja sittemmin yhtenäiskulttuurin ylläpitämiseen ja hyvinvointivaltioprojektiin, jossa taiteelle ja kulttuurille lankesi ”eräänlainen liiman tai kitin osa” (Kangas & Pirnes, 2015, s. 24–27; Jokinen, 2013, s. 159–161). Historiansa vuoksi suomalainen kirjallisuuden kenttä on vielä nykyäänkin pitkälti järjestäytynyt kielten perusteella: suomen- ja ruotsinkielisellä kirjallisuudella on pääsääntöisesti omat kustantamonsa, yhdistyksensä ja tukijärjestelmänsä lukuun ottamatta joitakin kaksikielisiä poikkeuksia kuten Taiteen edistä-

miskeskuksen kirjallisuustoimikuntaa, Finlandia-palkintoa sekä joitakin kustantamoja. Myös kirjailijat luokitellaan Suomen kirjallisuushistoriassa yleensä kirjoituskielensä mukaan joko suomen- tai ruotsinkieliseksi, vaikka poikkeuksiakin on (Grönstrand et al., 2019, s. 80–83). Kulttuurialojen kansainvälistyessä ihmisten liikkuvuuden ja maahanmuuton lisääntymisen myötä kirjallisuusinstituutio on kielisidonnaisuutensa vuoksi säilyttänyt monia yhtenäiskulttuurin ajalta periytyviä ominaisuuksia, joista erityisesti suomen- ja ruotsinkielisten kirjailijaliittojen yksikielisyys synnytti 2010-luvun puolivälissä keskusteluryöpyyn valtakunnallisessa mediassa (Dahlbom, 2016; Tanskanen, 2016; Grönstrand et al., 2019, s. 77; Talaskivi, 2018). Palaan tähän keskusteluun tarkemmin kirjailijaliittojen roolia käsittelevässä alaluvussa.

Koonnin kirjailijoiden yhteiskunnallisesta asemasta ja sen viimeaikaisesta muutoksesta esitti väitöskirjassaan Elina Jokinen (2010; ks. myös Jokinen, 2013, s. 159–176), jonka mukaan merkittävin kirjallisuuden yhteiskunnallista merkitystä koskeva ilmapiirin muutos oli 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä tapahtunut kirjailijuutta koskevissa puhetavoissa, ei niinkään ammattia määrittävissä rakenteissa. Jokisen mukaan puhetapoihin on vaikuttanut etenkin kirjallisen kulttuurin demokratisoituminen, mikä merkitsee kansalliskirjallisuuden joutumista aiempia vuosikymmeniä huomattavasti kriittisemmän julkisen katseen alle. Tämän tarkentuneen katseen myötä kansallisen kirjallisuuden taiteen autonomiaa, romanttista taiteilijakuvaa ja romanttis-nationalistista luonnetta korostava suuri kertomus on saanut rinnalleen kilpailevia näkemyksiä (emt. 2013, s. 163–164). Niistä yksi – ei yksi ja yhtenäinen sekään – on muiden kuin suomen- ja ruotsinkielisten kirjailijoiden tarina, joka asettaa kansalliskielten roolin ainoina mahdollisina suomalaisen kirjallisuuden kielinä uuteen valoon (vrt. Löytty, 2013; Löytty, 2019; Grönstrand, 2015, s. 55).

Suomalainen kirjallisuudentutkimus on tieteenalana perinteisesti keskittynyt kirjailijoiden tuottamien tekstien tutkimukseen ja osallistunut samalla vahvasti kansallisen kirjallisen kaanonin rakentamiseen. Laajoilla aineistoilla

tehtyä, kirjailijoita ammattikuntana tutkinut kirjallisuussosiologista tutkimusta on tehty vähän lukuun ottamatta etenkin taiteilija-ammattien rakennetta ja toimeentuloa kartoittaneita Taiteen edistämiskeskuksen (ent. taiteen keskustoimikunta) taiteilijan asema -tutkimuksia (ks. esim. Rensujeff, 2003; Arpo, 2004; Karhunen & Rensujeff, 2006; Mertanen, 2010; Rensujeff, 2014) sekä Suomen Kirjailijaliiton teettämiä kirjailijoiden toimeentuloa koskevia raportteja (Grönlund, 2017).

Suomessa, muiden Pohjoismaiden tapaan, se, kuka on taiteilija, on virallisissa yhteyksissä määriteltävy nykyisenkaltaisen taiteen tukijärjestelmän olemassaolon ajan institutionaalisiin perustein. Taiteen edistämiskeskusta edeltäneen, vuonna 1968 perustetun taiteen keskustoimikunnan tuottamissa taiteilijatutkimuksissa on esitetty taiteilijan ammatin määrittelyn välineiksi taidealan ammatillista koulutusta, tulotietoihin perustuvia väestökisteritietoja, taiteilijajärjestöjen jäsenyyksiä tai apuraharekistereitä (ks. esim. Rensujeff, 2003, s. 13; Karttunen, 2004, s. 16). Ammattitaiteilijana voitaisiin näin määrittellen pitää sitä, joka on vertaisarvioinnissa hyväksytty taiteilijajärjestön jäseneksi, on saanut ammattimaiseen taiteelliseen työskentelyyn tarkoitetun apurahan, on hankkinut alan koulutuksen tai jonka taidemaailman portinvartijat ovat hyväksyneet osaksi taide maailmaa siten, että taiteilija saa pääosan tuloistaan taiteellisesta työstä. Kirjailijan ammatti on kuitenkin koulutuksen merkityksen osalta poikkeuksellinen. Toisaalta muutkin kriteerit voivat olla toisarvoisia silloin, kun esimerkiksi arvovaltainen palkintoraati arvottaa taiteilijan teoksen merkittävän palkinnon arvoiseksi.

Ammattitaiteilijan määrittely on tehtävä kussakin tutkimuksessa tutkimusongelman kannalta tarkoituksenmukaisin perustein – Karttusen (2002, s. 49) sanoin ”’taiteilija’ on empiirisessä tutkimuksessa aina kontekstuaalinen konstruktio”. Vuoden 2019 *Taiteen ja kulttuurin barometrissä* ammattitaiteilijuutta pohditaan laajan kyselytutkimuksen pohjalta näin:

Taiteilijoiden työtä on ensisijaisesti tekeminen, jonka keskiössä on taiteellinen luominen. Sitä on

kuitenkin myös kaikki työ, jonka avulla mahdollistetaan taiteellinen luominen. Työn rajaaminen on usein suhteessa henkilökohtaisiin kokemuksiin ja osaamisen muotoihin. (Hirvi-Ijäs et al., 2020, s. 6.)

Yksi tapa ammattitaiteilijan, myös kirjailijan, määrittelyyn onkin subjektiivinen määrittely, jota lainauksen pohdinta lähestyy. Kuten aiemmin mainitsin, Unescon suosituksessa taiteilijan asemasta (1980) todetaan taiteilijan olevan joku, joka pitää taiteellista luomistyötään elämänsä olennaisena osana ja joka tällä tavalla myötävaikuttaa taiteen ja kulttuurin kehittymiseen.

Aineisto ja menetelmät

Tämän artikkelin aineisto koostuu muunkielisille kirjailijoille kohdennetun kyselyn vastauksista, joiden pohjalta käsittelem sitä, miten muunkielisten, itsensä kirjailijaksi identifioivien henkilöiden kuvaukset kirjailijuudestaan vertautuvat vakiintuneeseen suomalaiseen tapaan määrittellä taiteilija. Artikkelin osa väitöskirjakokonaisuutta, jossa tarkastelen laajemmin muunkielisten kirjailijoiden asemaa käyttäen aineistona kyselyaineiston lisäksi kirjailijoiden haastatteluja.

Cuporen julkaisemassa *Avaus. Ulkomaalais-syntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten asema Suomessa* -raportissa (Lahtinen et al., 2020) todetaan, että ulkomaalaisyntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten tarkkaa lukumäärää Suomessa ei tiedetä ja heitä on tutkittu vähän. Sama pätee kirjailijoihin. Käsillä olevaa tutkimusta varten toimitin vuonna 2017 laadullisen, sekä strukturoituja peruskysymyksiä että avoimia kysymyksiä sisältävän, kyselyn tai linkin internetkyselyyn postitse, sähköpostilla tai henkilökohtaisesti 77 kirjailijalle, joiden yhteystiedot hankin kustantajien, Taiteen edistämiskeskuksen hakemusarkiston sekä kirjallisuuden monikielisyttä edistävän Sivuväli-hankkeen kautta sekä myöhemmin lumipallomenetelmän avulla. Kriteerinä vastaajaksi hyväksymiselle oli vastaajan oma määrittely kirjoittamisensa am-

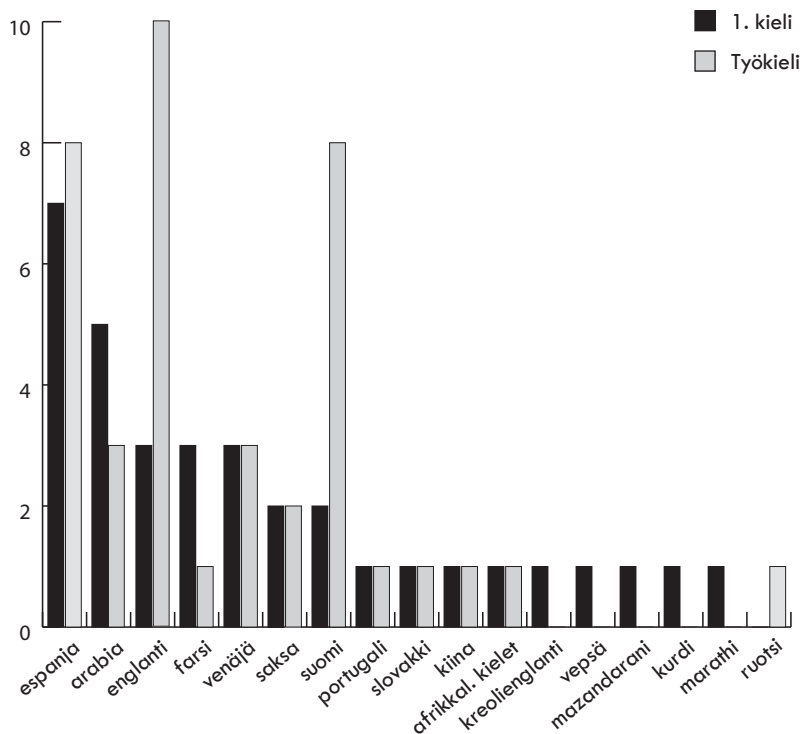
mattimaisuudesta. Kyselyyn vastasi yhteensä 31 itsensä kirjailijaksi identifioivaa henkilöä.

Kyselyyn oli mahdollista vastata suomeksi, englanniksi, espanjaksi, venäjäksi tai sähköpostin kautta arabiaksi. Kyselyyn vastanneista 31 henkilöstä 13 on naisia, 18 miehiä. Vastaajista vajaa puolet (n=14, 45 %) kuuluu 35–50-vuotiaiden ikäryhmään. Useimmat vastaajista ovat asuneet Suomessa yli kymmenen vuotta, 65 prosenttia vastanneista kirjailijoista (n=20) on muuttanut Suomeen vuonna 2000 tai myöhemmin, neljäsnes (n=8, 26 %) vuonna 2010 tai myöhemmin. Pisimpään Suomessa ovat asuneet tänne vuonna 1944 muuttanut kirjailija sekä vuonna 1958 Suomeen asettunut runoilija.

Koska tutkimuksen perusjoukko on pieni, osa vastaajista saattaa olla tunnistettavissa. Kyselyyn vastanneista 31 kirjailijasta 27 on kuitenkin antanut luvan nimensä julkaisemiseen tutkimuksen yhteydessä, ja neljän nimensä käytön kieltäneen osallistujan kommentteja en ole analyysiosassa käyttänyt. Tämän vuoksi, ja ennen kaikkea siksi, että vastaajien kielet vastauksen

yhteydessä saattavat olla kiinnostava taustatieto, olen käyttänyt lainausten yhteydessä vastaajan ensimmäisen kielen ja työkielen yhdistäviä pseudonyymejä.

Kyselyyn vastaaminen on ollut vastaajille täysin vapaaehtoista. Tätä tutkimusta tehdessäni olen ollut tietoinen siihen liittyvästä valta-asetelmasta. Kuten jo johdannossa totesin, käsittelen tässä artikkelissa ryhmää, jota ei olisi olemassa, ellei sen jäsenten kokemuksia tarkasteltaisi suomalaisen kirjallisuusinstituution sisältä käsin. Tutkimus olisi toisenlainen, jos sen tekijä ei olisi elänyt ja opiskellut suomalaisen kirjallisuuskäsityksen vaikutuspiirissä. Myös mahdollisten vastauskielten rajallisuus on todennäköisesti sekä karsinut vastaajia että rajoittanut joidenkin osallistuneiden kykyä vastata täsmälleen haluamallaan tavalla. Puutteita aineistossa ovat etenkin venäjänkielisten kirjailijoiden vähäinen määrä suhteessa venäjänkielisen kirjallisuuselämän vilkkauteen Suomessa sekä somalinkielisten kirjailijoiden puuttuminen aineistosta.¹

Kuvio 1. Vastaajien kielijakauma, n=31.

Oheisessa kielidiagrammissa on esitetty vastaajien (n=31) kielijakauma vastaajan ilmoittaman äidinkielen tai ensimmäisen kielen sekä työskentelykielen mukaan (Kuvio 1). Koska osa vastaajista ilmoitti kaksi tai useampia ensimmäistä kieltä tai työskentelykieltä, molempien määrä diagrammissa ylittää vastaajien määrän. Aineistossa herättää huomiota espanjankielisten kirjailijoiden suuri määrä, mikä johtunee osittain vastaajien tavoittamisessa käytetystä lumipallon menetelmästä. Ilmiö on kuitenkin linjassa Turun yliopiston kirjallisuuden monikielisyysprojektissa vuonna 2015 tehdyn selvityksen kanssa. Siinä espanjankielisiä teoksia todettiin julkaistun välillä 1990–2015 Suomessa kaikista uusista vähemmistökieliryhmistä eniten (12 kpl), siis jopa enemmän kuin venäjän- ja englanninkielisiä teoksia (kumpaakin 10 kpl). (Suvitie, 2015.) Sekä Karhusen vuonna 2013 julkaistun *Maahanmuuttajat taiteen tukijärjestelmässä* -tutkimuksen että Lahtisen ja kollegoiden *Avaus. Ulkomaalaisyntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten asema* -raportin mukaan Suomessa suurimpia ammattitaiteilijoiden vieraskielisiä kieliryhmiä ovat venäjän-, englannin- ja espanjankieliset, joten myös näissä tutkimuksissa espanjankielisten osuus oli suurempi kuin heidän osuutensa väestöstä edellyttäisi (Karhunen, 2013, s. 110; Lahtinen et al., 2020, s. 28).

Tutkimuksessani lähestyn tutkimuskysymystä kirjailijoiden kokemuksen kautta. Laadullinen, puolistrukturoitu mutta avoimille vastauksille tilaa jättävä aineistonhankintamenetelmä puolustaa paikkaansa menetelmänä tässä yhteydessä, koska tutkimusaiheesta on vain vähän ennakkotietoa.

Tässä artikkelissa aineiston analyysiä ovat ohjanneet taiteilijan asema -tutkimuksissa käytetyt tavat määrittellä ammattitaiteilija. Vastauksen luokittelussa käytetyt teemat olivat

- julkaisujen tasokkuus
- järjestöjäsenyydet
- kirjailijan työstä saadut tulot
- apurahat sekä
- koulutus.

Näiden taiteilijantyyön ammattimaisuutta konkretisoivien piirteiden avulla teemoittelin kyselyyn osallistuneiden vastaukset kyselylomakkeen kysymykseen 27:

Millaisena koet asemasi kirjailijana Suomessa? Voit käyttää vastaamisessa apuna esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- *Onko se, millä kielellä kirjoitat tai mitä kieliä puhut, mielestäsi vaikuttanut siihen, miten sinuun ammattisi edustajana Suomessa suhtaudutaan?*
- *Miten äidinkielesi mielestäsi vaikuttaa silloin, kun olet kirjailijana tekemisissä esimerkiksi kollegojen, kustantajien, median, kirjallisen työskentelyn rahoittajien kanssa?*
- *Oletko tarvinnut apua esimerkiksi rahoitushakemusten tekemiseen tai kontaktien luomiseen? Oletko saanut sitä, ja jos niin mistä?*
- *Oletko kokenut, että olet jäänyt vaille joitakin mahdollisuuksia, koska et ole äidin- tai työskentelykieleltäsi suomen- tai ruotsinkielinen? Millaisissa tilanteissa?*

Tämän avoimen kysymyksen vastausten lisäksi olen hyödyntänyt artikkelissa vastaajien antamia julkaisu- ja koulutustaustatietoja.

Julkaiseminen on keskeinen tapa määrittellä kirjailija

Julkaiseminen on aineistossani yleisimmin esiintyvä kirjailijan työhön liitetty kriteeri, ja lähes kaikki vastaajat luettelevat teoksista kysyttäessä vain perinteisiä, paperille painettuja julkaisujaan. Julkaistuihin teoksiinsa ja kustantajansa uskottavuuteen vetoavat yleisimmin kirjailijat, jotka pitävät itseään ammattilaisina, oli julkaisujen kieli sitten mikä tahansa; useimmiten julkaisemista pidetään niin itsestään selvänä osana kirjailijuutta, että se mainitaan vain sivulauseessa jonkin muun asian yhteydessä.

Kustantamoni on hyvin tunnettu ja tunnustettu.

(Saksa / saksa.²)

Ulkomailla asuminen lisää kustantajien huomiota, mutta uran luominen kirjailijana on vaikeaa, kun asuu ulkomailla. Kirjan julkaiseminen edellyttää julkaisutilaisuutta ja siinä läsnä olemista. (Arabia / englantia.)

Julkaistujen teosten vähäisyyteen tai perinteisestä kirjasta poikkeaviin julkaisukanaviin taas viittaavat vastaajat, jotka pohtivat, voivatko kutsua itseään ammattikirjailijaksi tai pitäisikö heitä kutsua sellaisiksi. Moni vastaajista tuo esiin ajatuksiaan kustannusmaailman toimintaperiaatteista:

Kirjoittaminen muulla kielellä kuin suomeksi tai ruotsiksi vaikeuttaa suomalaisen kustantamon kautta julkaisemista, jotka ajattelevat ennen kaikkea taloudellista hyötyä. (Persia / englantia.)

Kustantamoille pääasioita ovat taloudelliset asiat. (Arabia / arabia.)

Aineistoni kirjailijoista, etenkin runoilijoista, suuri osa julkaisee teoksensa internetissä tai kirjallisuuslehdissä, koska lähtömaassa sensuuri, kustannusmaailman kehittymättömyys ja piratismi yleisyys tekevät julkaisemisesta vaikeaa tai mahdotonta. Tyypillisesti tämä koskee aineistoni pakolaistasatuksella tai turvapaikanhakijana Suomeen muuttaneita kirjailijoita, mutta Suomessa asuu myös vapaaehtoisessa maanpaossa eläviä kirjailijoita, joiden kirjallinen koti on jossakin lähtömaan, Suomen, kolmannen ja ehkä neljännenkin asuinmaan välillä: tällainen on esimerkiksi runoilija Mohsen Emadi, joka on Iranista lähdettyään asunut ainakin Suomessa, Espanjassa ja Meksikossa ja kirjoittaa espanjaksi (Emadista lisää ks. Saresma, 2019). Osa aineistoni kirjailijoista julkaisee espanjaksi tai saksaksi, koska heillä on laadukas espanjan- tai saksankielinen kustantaja, vakiintunut asema ja laaja lukijakunta jossakin Suomen rajojen ulkopuolella. Jotkut taas joutuvat oman ja perheensä turvallisuuden vuoksi hakemaan työskentely- ja julkaisumahdollisuuksia muualta kuin synnyinmaastaan.

Suomalaiselle yleisölle etenkin muilla kuin maan virallisilla kielillä työskentelevien, jopa kansallisesti tai kansainvälisesti palkittujen kirjailijoiden työ jää usein tuntemattomaksi, vaikka poikkeuksiakin on. Kulttuurijournalismin etnistä ja kulttuurista monimuotoisuutta tutkinut Camilla Haavisto toteaa, että verrattuna muihin lehtien osastoihin kulttuurisivuilla suomalaisuuden rajojen venyminen ymmärrettiin luonnollisena ilmiönä, eikä uutisointi perustunut tekijöiden etnisyyteen vaan toimijuuteen taiteessa (Haavisto, 2010, s. 153). Kirjailijat, jotka kirjoittavat jollakin muulla kielellä kuin suomeksi tai ruotsiksi, eivät välttämättä näyttyäkään suomalaisten kulttuuritoimitusten kannalta kiinnostavina, koska heidän teoksensa eivät ole niiden yleisön saavutettavissa. Toisaalta suomalainen media ei ole kirjailijalle erityisen tavoiteltava kanava niin kauan kuin se ei tavoita potentiaalisia lukijoita. Tässä artikkelissa hyödynnetyt Helsingin Sanomien kolumnit (Majander, 2019; Mahlamäki, 2019) vaikuttavat olevan osa Haaviston kuvaamaa ilmiötä: myös niissä peräänkuulutetaan kirjallisuusinstituution rajojen joustavuutta ja taiteellisen laadun tunnustamista tekijän taustasta riippumatta. Johdantoluvussa mainitun irakilaisyynti- sen Hassan Blasimin medianäkyvyys on ollut muunkielisten kirjailijoiden joukossa poikkeus. Blasim on asunut Suomessa vuodesta 2004, mutta hänen arabiankielinen kustantamonsa on Italiassa ja hänen työnsä on saanut merkittävää huomiota Suomessa vasta sen jälkeen, kun hänen teostensa englanninkielisiä käännöksiä on palkittu kansainvälisesti. (Ks. esim. Löytty, 2017; Löytty, 2019; Grönstrand et al., 2019, s. 91.) Aineistossani esimerkkejä kotimaassaan asemansa vakiinnuttaneista ja palkituista mutta Suomessa varsin tuntemattomista kirjailijoista ovat saksaksi kirjoittavat runoilijat Manfred Peter Hein sekä Dorothea Grünzweig. Hein on asunut ja työskennellyt Suomessa vuodesta 1958, Grünzweig vuodesta 1989. (Talaskivi 2019.)

Digitalisoituminen on tehnyt omakustanteiden tuottamisesta helppoa, ja internetissä elää oma, laadultaan vaihteleva kirjallinen maailmansa, joka ei välttämättä koskaan tulostu fyy-

sisiksi kirjoiksi (ks. esim. Sevänen, 2013, s. 26). Nina Hakalahti nosti jo vuonna 2007 esiin sen, että ”maahanmuuttajakirjailijoiden” marginaalisuus näkyy usein epätavallisina julkaisukanavina ja että maahanmuuttajan teksti etenee Suomessa harvoin kaupalliselle kustantajalle (Hakalahti, 2007, s. 33–34). Vaikka ulkomaalaistaustaisten kirjailijoiden teokset ovat jonkin verran valtavirtaistuneet vuoden 2007 jälkeen digitaalisten julkaisukanavien, edullisempien omakustanteiden sekä yllirajaisen kustantamisen helpottumisen myötä, Hakalahden havainto pitää aineistoni perusteella pitkälti paikkansa edelleen. Institutionaalinen kirjailijan määrittelmä kuitenkin korostaa portinvartijoiden roolia: jonkun on määriteltävä se, millainen kirjallisuus on riittävän laadukasta, jotta sen kirjoittajaa voidaan kutsua kirjailijaksi. Kyselyvastausten perusteella internetjulkaiseminen on merkittävä julkaisutapa arabiankielisen kirjallisuuden lisäksi etenkin espanjan- ja englanninkielisille kirjailijoille, joiden lukijat elävät eri puolilla maailmaa: maantieteellisesti hajanaiselle kirjalliselle yhteisölle kirjallisuuden levittäminen on yksinkertaisesti paljon nopeampaa ja edullisempaa kuin painettujen kirjojen toimittaminen lukijoille (vrt. Nissilä, 2016, s. 23). Lisäksi tieto uudesta, usein kotikielisen kirjallisuuden perinteitä rikkovasta, kirjallisuudesta leviää verkkojulkaisujen ja sosiaalisen median kautta nopeasti ja tehokkaasti.

Yritän käyttää sosiaalisia verkostojani, nettisivujani ja antologioita tavoittaakseni iranilaisia, ja luulen että olen onnistunut siinä melko hyvin. En juuri kuulu mihinkään iranilaiseen kirjalliseen traditioon, enkä haluakaan kuulua. Pysin murtamaan iranilaisen kirjallisen perinteen rajoja ja rajoituksia. (Farsi/espanja.)

Vastauksista ilmenee myös, että kilpailu englanninkielisten kustantajien kustannusohjelmaan pääsystä on tiukkaa. Aineistoni englanniksi kirjoittavista kirjailijoista moni onkin päätenyt julkaisemaan teoksiaan omakustanteina esimerkiksi verkkokauppa Amazonin Kindle Direct Publishing -palvelun kautta. Jonkin toisen kielen ohella tai pelkästään suomeksi kir-

joittavat ovat julkaisseet myös perinteisiä mutta usein monikielisiä omakustanteita (vrt. Nissilä, 2016, s. 24).

Suomalaisessa kirjallisessa elämässä vaikuttavat tai siinä vain vierailleet muunkieliset kirjailijat eivät siis ole yhtenäinen joukko, jonka voisi niputtaa maahanmuuttajakirjailijat-käsitteen alle (ks. Nissilä & Rantonen, 2013, s. 56; Löytty, 2015, s. 73). Myöskään heidän julkaisemistaan koskevat ratkaisunsa eivät ole keskenään yhteneviä (Nissilä & Rantonen, 2013, s. 67). Muunkielisten kirjailijoiden kohdalla ammattilaisuuden määrittely julkaistujen teosten kautta on haastavaa juuri siksi, että suomalaisessa kirjallisuusinstituutiossa suureen osaan internetjulkaisemista liitetään edelleen amatööriyden leima: internetjulkaisemisen oletetaan edelleen olevan kanava kirjoittajille, jotka eivät teostensa laadun vuoksi ylitä kaupallisten kustantamojen julkaisukynnystä. Etenkin epävakaa yhteiskunnista tai kehittyvistä maista Suomeen muuttaneiden kohdalla kaupallinen julkaiseminen on kuitenkin yleensä ollut mahdotonta riippumatta teosten laadusta: esimerkiksi aiemmin mainitun Hassan Blasimin teokset ovat tiukan sensuurin vuoksi kiellettyjä Persianlahden valtioissa ja Jordaniassa. Lisäksi kirjankustantamisen infrastruktuuri on monissa arabiankielisisissä maissa lähes olematonta ja kustantamot yksittäisten henkilöiden ylläpitämiä nyrkkipajoja, joilla ei ole resursseja teosten kustannustoimittamiseen. Ammattimaiseen editointiin tai teosten markkinointiin on mahdollisuus vain niillä kirjailijoilla, jotka voivat maksaa siitä. (Al-Nawas, 2017, s. 20.) Vastaavanlaisesta kustannusmaailman rakenteesta kertovat aineistoni latinalaisesta Amerikasta muuttaneet kirjailijat.

Verkostot ovat kielisidonnaisia

Valtakunnalliset kirjailijaliitot ja niiden jäsenyys eivät nouse aineistossani kovin merkittävään rooliin muunkielisten kirjailijoiden toiminnassa. Aineiston perusteella valtaosa muunkielisistä kirjailijoista ei näytä pitävän Kirjailijaliiton tai Författareföreningin jäsenyyttä keskeisenä kriteerinä ammattilaisuudelle. Kahdelle vastaa-

jalle kysymys on kuitenkin tärkeä yhdenvertaisuuden kannalta.

[Kirjailijaliiton jäsenyys olisi tärkeä s]itä varten, että voisin yrittää samalla tavalla kuin muutkin suomalaiset ja minulla olisi oikeus samoihin asioihin. Ja voi olla, että en hakisi sitä tai että minun työtäni ei pidettäisi tarpeeksi arvokkaana oikeuttamaan siihen jäsenyyteen, mutta minä haluan että minulla olisi oikeus edes hakea. Kuten muillakin suomalaisilla. Minäkin olen suomalainen. (Espanja/ espanja.)

Haluaisin kuulua Suomen Kirjailijaliittoon, se on tasa-arvokysymys. (Espanja/ espanja.)

Osa vastaajista on osallistunut aktiivisesti taiteen ja kulttuurin yhteiskunnallisen toimintaympäristön muokkaamiseen osallistumalla esimerkiksi Helsingissä aktiivisesti toimivan poikkitaiteellisen Globe Art Point -yhdistyksen ja tiedotuspisteen perustamiseen ja kehittämiseen, osa taas on keskittynyt ajamaan muutoksia nimenomaan kirjallisuusinstituution toimintamalleihin Sivunalo-projektin kautta, joka on tehnyt vuodesta 2013 työtä muunkielisten kirjailijoiden aseman parantamiseksi.

Vaikka valtakunnalliset kirjailijaliitot eivät nouse merkittävään rooliin, vastaajat pitävät ammatillisia verkostoja tärkeinä, sillä lähes kaikki mainitsevat joko rekisteröityjen verkostojen kuten poliittisten taiteilijajärjestöjen (Kiila, PEN), paikallisten kirjailijayhdistysten tai vapaiden kirjoittajaryhmien jäsenyyden merkityksellisenä osana kirjailijuuttaan. Tämä piirre vastauksissa on yhtenevä niin Talaskiven pro gradun (2013), Paula Karhusen tutkimuksen (2013, s. 83; s. 86) kuin Taija Roihan turvapaikanhakijana tai pakolaisena Suomeen tulleiden taiteilijoiden kokemuksia kartoittaneen selvityksen (2016) kanssa. Roihan tutkimukseen osallistuneet taiteilijat pitivät tärkeimpänä kampaamaan tuen muotona apua verkostojen rakentamiseen sekä henkistä tukea. Kirjallisuuden taiteenalakseen ilmoittaneet vastaajat kaipasivat henkistä ja kollegiaalista tukea, yleisöä ja julkaisuväyliä. (Emt.)

On mahdollista, että vain harva kyselytutki-

mukseni osallistuja mainitsee valtakunnalliset kirjailijaliitot ulossulkevinä rakenteina siksi, että suomalaisen taidekentän rakenne ja taiteilijoiden ammattijärjestöjen vahva asema ei ole monellekaan tuttu, eikä järjestöillä ole vastaavaa roolia siinä kirjallisuusinstituutiossa, jossa he ovat aiemmin toimineet. Aineistosta tätä ei kuitenkaan voi päätellä. Myös Karhunen (2013, s. 82) arvioi, että ulkomailta Suomeen tulevien taiteilijoiden saattaa olla vaikea hahmottaa, millainen rooli taiteilijajärjestöillä on ammatillisen etabloitumisen ja tiedonkulun välineenä. Osa hänen tutkimukseensa osallistuneista vierasti ajatusta ammatillisesta järjestäytymisestä, osa ei ollut tullut edes ajatelleeksi asiaa (emt.). Lahtisen ja kollegoiden tutkimuksessa (2020, s. 31) tärkeimpiä syitä jäsenyyden hakematta jättämiseen olivat puutteellinen tieto järjestöistä sekä niiden hakukäytännöistä ja -kriteereistä sekä epäilykset jäsenyyden hyödyllisyydestä.

Kokemus kielestä tai taustasta suomalaisista kirjailijoista erottavina tekijöinä epävirallisissakin verkostoissa on myös erittäin yleinen.

Kaikki kirjailijat, joiden kanssa pidän yhteyttä, ovat espanjankielisiä. (Espanja / espanja.)

Language barrier is always a problem for immigrants in Finland. I have some potentials and I can manifest them in some seminars, events and even daily life; however, language barrier makes it hard to express my feelings and thoughts, and this causes misunderstanding. (Persian / English.)

Neljä vastaajaa mainitsee erityisesti esiintymistilaisuudet, joihin heitä kutsutaan lukemaan tekstejään maahanmuuttajataustansa vuoksi. Espanjankielinen kirjailija uskoo, että kieli tuottaa eriarvoisuutta myös palkkioissa.

Kun joskus pääsen lavalle [esiintymään] ilmaiseksi, on epämukavaa kun tiedän, että tapahtuma myy ja toiset saavat palkkion. On epämukavaa, kun mainitaan monta kertaa, että olen mamu ja sen takia olen siellä lavalla. (Espanja / espanja.)

Vaikka moni vastaaja on kokenut joutuneensa

edustamaan maahanmuuttajia joko mediassa tai yleisötilaisuuksissa sen sijaan että heidän työnsä olisi nähty arvokkaana sinänsä, vastaajien kokemuksissa on suurta vaihtelua. Espanjankielinen vastaaja kokee, että pakolaistaustaisten kirjailijoiden kokemukset on koettu Suomessa kiinnostavammiksi kuin muiden muunkielisten kirjailijoiden, ja arabiankielinen kirjailija toteaa, että on yleensä hyvin tervetullut kertomaan ainutlaatuista tarinaansa maanpakolaisena. Toisaalta kaksi englanninkielistä kirjailijaa toteavat olevansa etuoikeutettuja kirjoittaessaan kielellä, jota täällä ymmärretään yleisesti. Slovakinkielinen vastaaja kokee päässeensä medianosteseen, koska sattui julkaisemaan esikoisteoksensa hetkenä, jona suomalaisessa mediassa kaivattiin ”maahanmuuttajakirjailijaa”, joita Ruotsissa oli juuri alkanut nousta julkisuuteen.

Sen jälkeen [ulkolaisuuteni] ei ole tuonut mitään etuja, paitsi että minut aina kaivetaan esiin, kun pitää keskustella kieli- ja kansallisuusasioista. Mieluummin keskustelin kirjallisuudesta tai mistä vaan muusta. (Slovakki / suomi.)

Suomessa taiteilijajärjestöillä on kulttuuripolitiikassa vahva välineellinen asema, ja niillä on vahva rooli myös ammattilaisuuden määrittelyssä. 2010-luvulla keskustelu muiden kuin suomen- tai ruotsinkielisten kirjailijoiden asemasta kulminoituihin pitkälti kiistaan Suomen Kirjailijaliiton jäsenyskriteereistä, joiden mukaan ”Vuosisäseneksi hyväksyminen edellyttää pyrkijän julkaisseen vähintään kaksi sellaista, itsenäisesti luotua alkuperäistä suomenkielistä kaunokirjallista teosta, että häntä tuotantonsa taiteellisen ja ammatillisen tason perusteella voi pitää kirjailijana.” (Kirjailijaliitto, 2019.) Kirjailijaliiton rooli on merkittävä siksi, että se on ammattikunnan keskeinen edunvalvoja niin tekijänoikeus-, taide- ja taiteilijapolitiikkaa kuin sosiaaliturvaakin koskevassa päätöksenteossa, ja jäsenyysoikeuden rajoittaminen kirjoituskielen perusteella sulkee muilla kielillä kirjoittavat kirjailijat tuon päätöksenteon ulkopuolelle (ks. esim. Korhonen & Paqvalén, 2016, s. 13). Kirjailijaliitto taas korostaa historiallisista syistä olevansa nimenomaan suomenkie-

listen kirjailijoiden edunvalvoja, yhtä selkeästi kuin Finlands Svenska Författareförening on Suomen ruotsinkielisten kirjailijoiden edunvalvoja. Myös ruotsinkielinen kirjailijaliitto hyväksyy lähtökohtaisesti jäsenikseen ainoastaan kirjailijoita, jotka ovat julkaisseet vähintään kaksi alkuperäistä, riittävän laadukasta kaunokirjallista teosta järjestön virallisella kielellä, mutta tästä on tehty myös poikkeuksia. Muissa Pohjoismaissa valtakunnallisten kirjailijaliittojen jäsenyydet eivät ole kielisidonnaisia vaan perustuvat yleensä 1) muulla kielellä kuin kansalliskielellä kirjoittavilla maassa asumiseen tai 2) ulkomailla asuvilla kansalaisuuteen tai kirjoituskielen, sekä julkaistuihin teoksiin ja niiden laatuun, ja muunkielisen kirjailijan työn laadun arvioinnin haasteesta selvittää käyttämällä ulkoisia arvioijia. (Korhonen & Paqvalén, 2016, s. 21.)

Alkuvuonna 2016 *Helsingin Sanomissa* käytiin Hanna-Leena Nissilän väitöskirjan *Sanassa maahanmuuttaja on vähän kitkerä jälkimaku. Kirjallisen elämän ylitraajastuminen 2000-luvun alun Suomessa* kirjoittamaa keskustelua liiton kielikriteereistä. Tuolloinen liiton puheenjohtaja Jyrki Vainonen totesi liiton neuvovan ammatillisissa kysymyksissä myös liittoon kuulumattomia kirjailijoita. ”Jäsenyyden rajaaminen vain suomen kielellä kirjoittaviin ei tarkoita sitä, että liiton yleistä edunvalvontatyötä kirjailijoiden ammatillisen aseman vahvistamiseksi tehtäisiin kieliperusteisesti. Toimimme kaikkien ammattia harjoittavien hyväksi ja teemme yhteistyötä kaikenkielisten kirjailijoiden vuorovaikutuksen lisäämiseksi.” Samassa kirjoituksessa Vainonen kuitenkin totesi, että liiton jäsenet ovat suomen kielellä kirjoittavia kirjailijoita, koska Kirjailijaliitto on suomenkielisten kirjailijoiden liitto. (Ks. Grönstrand et al., 2019.)

Syksyllä 2018 Kirjailijaliiton kielikriteerihin palattiin muun muassa Ylen *Kulttuuriykkö*-radio-ohjelmassa, jossa liiton nykyinen puheenjohtaja Sirpa Kähkönen antoi kielikriteerille neljä perustelua: 1. Kirjailijaliitto on perustettu tilanteessa, jossa suomen kieli on ollut uhattuna. Sen perustajat ovat olleet ihmisiä, jotka ovat kasvaneet siihen, että kirjailijat kehittävät suomen kirjakieltä. 2. Liiton sääntöjen

muuttaminen vaatisi jäsenistön hyväksyntää, ja jäsenkunnasta vanhimmat ovat eläneet toisenlaisessa Suomessa ja saaneet erilaisen kasvatuksen kansallisuuteen, kieleen ja kulttuuriin liittyen. Kähkönen arvioi ajan muuttavan asioita. 3. Osa Kirjailijaliiton rahoituksen muodostavista testamenttivaroista on lukittu tiettyä käyttötarkoitusta varten, minkä vuoksi liiton sisällä pitäisi erotella suomenkielisten ja muunkielisten kirjailijoiden hyväksi käytettävät varat. Liiton sisällä jäseniä tulisi kuitenkin kohdella tasavertaisesti. 4. Muunkielisten kirjailijoiden työn arvioinnin haastavuus. (Kylmälä, 2018.)

Kirjailijan päätoimeentulolähde on harvoin taiteellinen työ

Aineistoni muunkielisistä kirjailijoista 13 vastasi kysymykseen tärkeimmästä tulonlähteestään, ja peräti seitsemän heistä ilmoittaa, että se on kirjailijan työ. Kysymyksessä ei kuitenkaan ollut selvästi erotettu kirjailijan työtä journalistisesta työstä, ja koska kysymykseen vastasi vain alle puolet kaikista kyselyihin vastanneista, lukua ei voi pitää luotettavana, kun sitä verrataan suomen- ja ruotsinkielisistä kirjailijoista kertoviin tilastoihin. Osa vastaajista kertoo elättävänsä itsensä erilaisilla järjestö- ja hanketoilla, opettamalla tai journalistisilla töillä, kun taas osa toteaa voivansa tehdä kirjailijan työtä vain, koska puolison palkka sen mahdollistaa. Tulonlähteinä mainitaan myös omaishoitajan sekä graafisen suunnittelijan työt. Myös Karhunen (2013, s. 101), toteaa, että moni kirjallisuuden alalla toimiva maahanmuuttaja työskentelee kääntäjänä, toimittajana tai tietokirjailijana, ja jotkut työskentelevät esimerkiksi tutkijoina. Suuri osa kyselyni vastaajista ilmoittaa hakeensa Suomessa työskentelynsä apurahoja, ja osa on myös saanut hankeapurahoja joko kirjoittamiseen, kääntämiseen tai taiteen tekemistä edistäviin projekteihin kuten Helsingissä toimivan Globe Art Pointin toimintaan tai Sivuvälo-hankkeeseen. Osa ilmaisee turhautuneensa kielteisiin apurahapäätöksiin siinä määrin, että on lopettanut hakemusten tekemisen.

Olen saanut kaksi kertaa apurahan kirjoittamiseen. (Arabia / arabia.)

Sain vuonna 2014 Taiteen edistämiskeskukselta (TAIKE) apurahan jatkaakseni uusimman kirjani kirjoittamista espanjaksi. (Espanja / espanja.)

Suomessa 15 vuoden asumisen aikana olen kirjoittanut vähän ja nykyään yhä vähemmän – pääsyyinä on se, että tarvitsen rahaa elämiseen ja perheen elättämiseen, minkä takia joudun tekemään paljon töitä. -- Mutta tämä onkin erittäin tärkeä kysymys: onko mahdollista saada apurahoja, jos ei kirjoita suomen eikä ruotsin kielellä? (Venäjä / venäjä.)

Vastauksissa mainitaan myös epäily siitä, että hakemus on hylätty, koska sen täyttäminen vieralla kielellä – suomeksi, ruotsiksi tai englanniksi – ei ole onnistunut riittävän hyvin. Moni muunkielinen kirjailija kertoo saaneensa apurahojen hakemiseen apua joko puolisoiltaan tai kollegoilta.

I have written some grant application in the past but haven't been successful in recent years and so haven't applied for a few years. My wife helped me with this. (Englanti / englanti.)

Tilastollisesti tilanne ei kuitenkaan vaikuta yhtä synkältä. Paula Karhunen toteaa vuonna 2013 julkaistussa *Maahanmuuttajataiteilijat taiteen tukijärjestelmässä* -raportissa, että 2000-luvun alussa muiden kuin suomen- ja ruotsinkielisten apurahan saajien osuus kasvoi kaikki taiteenalat huomioiden niin, että myönnettyjen apurahojen yhteissumma lähes viisinkertaistui vuosina 2002–2012 (emt. 2013, s. 39). Karhunen tutkimuksen kattamina vuosina kirjallisuuden apurahojen hakijoista vain 1–2 prosenttia oli muita kuin suomen- tai ruotsinkielisiä, ja apurahan saajista heitä oli yhtä suuri osuus kuin hakijoistakin. Vielä vuonna 2013 valtion apurahoista tavoitelluimpia, työskentelyapurahoja, ei ollut myönnetty yhdellekään muulla kuin suomen, ruotsin tai saamen kielellä kirjoittavalle kirjailijalle (mt.), mutta viime vuosina myös yksittäisiä työskentelyapurahoja on myön-

	2013	2017
Taiteen edistämiskeskuksen tuki kirjalliseen työskentelyyn	5 689 400 €	5 584 730 €
Säätiöiden tuki kirjallisuudelle	6 554 590 €	7 519 860 €

Lähteet: Taiteen edistämiskeskus (2014; 2018), Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta (2019).

Taulukko 1. Tuki kirjalliseen työskentelyyn vuosina 2013 ja 2017.

netty muulla kielellä kirjoittaville. Suomeksi tai ruotsiksi kirjoittaville muualta Suomeen muuttaneille työskentelyapurahoja on myönnetty useita (ks. esim. Taiteen edistämiskeskus, 2018b). Karhunen (2013, s. 112–113) arvioi, että esimerkiksi ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttö, käännösten resursoiminen, lausunnonantajien joukon laajentaminen maahanmuuttajataiteilijoiden järjestöjen suuntaan sekä taiteilijakunnan moninaistumisen huomioiminen taiteilijajärjestöjen ja -organisaatioiden sisällä voisi tuoda muunkieliset kirjailijat entistä tasavertaisempaan asemaan apurahojen vertaisarvioinnissa. Talaskiven pro gradu -työssä (2013, s. 64) nousi vaihtoehtona esiin myös mahdollinen hakuprosessin anonyymiys.

Suomalainen erityispiirre on ollut suoraan kirjallisesta työstä saatavien tulojen vähäisyys ja toisaalta valtion apurahoituksen suuri merkitys kirjailijoiden toimeentulossa (Heikkinen, 2007, s. 45; Jokinen, 2010, s. 11; Jokinen, 2010, s. 400; Hirvi-Ijäs et al., 2020, s. 10). Valtion apurahojen osuus kirjailijoiden toimeentulosta on 2000-luvulla supistunut verrattuna yksityisiin säätiöihin ja ylipäätään jotakin apurahaa saaneiden kirjailijoiden osuus laskenut, mutta kaikkiaan apurahojen merkitys on säilynyt suurena. Suomen Kirjailijaliiton teettämän *Kirjailijoiden taloudellinen asema* -raportin mukaan jotakin apurahaa työskentelynsä oli vuonna 2017 saanut 59 prosenttia liiton jäsenistä, kun sitä vuonna 2010 oli saanut 69 prosenttia ja vuonna 2005 72 prosenttia. Kirjailijaliiton kyselyt kuitenkin kattavat vain suomenkieliset kirjailijat. (Grönlund, 2017.) Taulukossa 1 voi nähdä muutoksen, joka on tapahtunut kirjallisuuden julkisen

ja yksityisen rahoituksen määrissä 2010-luvun alkupuoliskolta loppupuoliskolle. Taiken osalta taulukko sisältää alueelliset ja valtakunnalliset apurahat ja avustukset, palkinnot sekä taiteilijaprofessorien palkat. Toisin kuin Taike, yksityiset säätiöt eivät julkaise säännöllisesti tilastoja myöntämistään apurahoista, joten kuvioon ovat valikoituneet vuodet, joilta tieto on saatavilla.

Muiden kuin suomen-, ruotsin- ja saamenkielisten kirjailijoiden osuus valtion taiteilija-apurahojen hakijoista nousi 2000-luvun alussa Karhusen (2013, s. 111–112) mukaan tasaisesti – kuten kasvoi myös muunkielisten osuus koko väestöstä –, mutta muunkielisten kirjailijoiden osuus taiteenaloilta apurahojen hakijoista on säilynyt muita, vähemmän kielisidonnaisia taiteenaloja, pienempänä. Vuonna 2018 kirjallisuuden apurahojen ja avustusten saajista kaksi prosenttia oli muita kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisiä, ja kaikista kirjallisuuden työskentelyapurahan saajista heitä oli yksi prosentti. Kaikki taiteenalat yhteenlaskettuina Taikelta vuonna 2018 apurahaa tai avustusta hakeneista oli vieraskielisiä kuusi prosenttia ja apurahan saajista viisi prosenttia. (Taiteen edistämiskeskus, 2019.) Nämä luvut ovat vaihdelleet vuodesta 2014 alkaen korkeintaan prosenttiyksikön verran vuodessa, joten 2010-luvun alussa näkyneet kasvu vaikuttaa tasaantuneen. (Taiteen edistämiskeskus, 2015; 2016; 2017; 2018a; 2019.) Muunkielisten osuus koko väestöstä on samaan aikaan jatkanut kasvuaan (Tilastokeskus, 2020).

Koulutusaste	lukumäärä	%-osuus
Peruskoulu	0	0
Ammatillinen 2. aste	0	0
Yo-tutkinto tai vast.	0	0
Alempi korkeakoulututkinto	7	23
Ylempi korkeakoulututkinto	7	23
Akateeminen jatkotutkinto	1	3
Ei tietoa	16	52
Yhteensä	31	100

Taulukko 2. Vastaajien koulutustausta, n=31.

Koulutuksen rooli on marginaalinen

Koska alkuperäisessä kyselylomakkeessani ei kysytty tietoa koulutuksesta ja sitä koskevat tiedot on kerätty erikseen, vain 15 eli alle puolet vastaajista on ilmoittanut koulutustasonsa, ja heistä kaikki ovat korkeakoulututkinnon suorittaneita. Voidaan olettaa, että koulutuskysymyksiin ovat vastanneet erityisesti korkeasti koulutetut vastaajat eikä yllä oleva taulukko vastaa koko aineiston jakaumaa. Käytettävissä olevien tietojen perusteella tiedetään kuitenkin, että vähintään 48 prosentilla 31 vastaajasta on vähintään alempi korkeakoulututkinto. (Taulukko 2.)

Joukossa on yksi Suomessa maisterintutkinnon suorittanut sekä yksi niin ikään Suomessa tohtoriksi väitellyt vastaaja. Varsinaisen kirjoittajakoulutuksen ilmoittaa käyneensä vain yksi vastaaja, joka on opiskellut kotimaassaan dramaturgiksi. Yhden, sittemmin kolme proosa- ja kolme runoteosta suomeksi julkaisseeseen kirjailijan ura oli saanut alkunsa maahanmuuttajien suomen kielen kurssilla. Karhusen maahanmuuttajataiteilijoita koskeneessa tutkimuksessa (2013, s. 100) kirjallisuuden koulutetut olivat pääasiassa kääntäjiä, joilla oli yliopistotutkinto kirjallisuudessa tai filologiassa, joskin muutama oli opiskellut myös luovaa kirjoittamista. Omasa aineistossani koulutusta ei mainittu kirjailijan ammattilaisuutta määrittävänä tekijänä.

Vuoden 2019 *Taiteen ja kulttuurin barometri* kertoo, että yli puolella suomalaisista kirjai-

ljoista on tutkinto joltakin muulta alalta kuin omasta ammatista, kun muilla taiteenaloilla oman alan koulutus on huomattavasti yleisempää (Hirvi-Ijäs et al., 2020, s. 14). Kirjailijoiden vähäistä oman alan koulutusta selittää luonnollisesti se, että heille ei ole olemassa suoraan ammattiin johtavaa koulutusta toisin kuin esimerkiksi kuvataiteilijoille tai elokuvantekijöille, joille on tarjolla koulutusta sekä toisen asteen oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa (Karhunen, 2004, s. 52; ks. Tuominen, 2013, s. 177–178). Kirjailijoiden koulutuksessa on muita taiteenaloja suurempi rooli sellaisilla yleensä maksullisilla kursseilla ja koulutuksilla, jotka eivät johda mihinkään tutkintoon.

Päätelmät

Kirjailijoille, lukijoille ja kirjallisuuden tutkijoille rajojen ylittäminen ja joustavuus on itsestään selvää. On omituista, että alan instituutiot laahaavat perässä eri todellisuuksessa. Suomalaisen kirjallisuuden käsitettä täytyy olla valmis pohtimaan uusiksi. Ei vain siksi, että kansakunnat muuttavat muotoaan ja suomalaisen kulttuuripiirin kielten valikoima on laajentunut ja laajenee. Myös kustantaminen kansainvälistyy ja muuttuu. (Mahlamäki 2019.)

Olen tässä artikkelissa pohtinut, miten muunkielisten kirjailijoiden käsitys ammattikirjaili-

juudesta suhteutuu suomalaisen kirjallisuuden kentän vakiintuneeseen, institutionaaliseen taidekäsitykseen perustuvaan tapaan määrittellä ammattikirjailijuus. Muunkielisten kirjailijoiden kohdalla institutionaalisten kriteerien täyttäminen, heidän työnsä laadusta riippumatta, on erityisen vaikeaa silloin, jos määrittelyn lähtökohdaksi käytetään suomen- tai ruotsinkielisiä painettuja, kustannustoimitettuja julkaisuja, valtakunnallisten ammattijärjestöjen jäsenyyttä tai saatuja apurahoja. Tulotiedot sekä koulutus taas ovat problemaattisia myös suomen- ja ruotsinkielisten kirjailijoiden kohdalla, sillä merkittävä osa myös Suomen Kirjailijaliiton jäsenten tuloista on peräisin muualta kuin kirjallisesta työskentelystä, ja toistaiseksi kirjailijoille ei ole olemassa ammattiin pätevöitä koulutusta.

Ei siis ole kovin yllättävää, että moni aineistoni kirjailijoista pohtii, voivatko he pitää itseään ammattikirjailijoina huolimatta siitä, että kaikki vastanneet identifioivat itsensä kirjailijoiksi. Keskeisimpänä perusteluna sille, että vastaaja pitää itseään ammattilaisena, aineistosta nousee esiin julkaistujen teosten määrä. Julkaisumuotoon perustuvat myös vahvimmat epäilykset omaa ammattilaisuutta kohtaan. Epäilevimpiä oman ammattilaisuutensa suhteen ovat ne vastaajat, jotka julkaisevat omakustanteisesti erilaisten book on demand -palvelujen kautta.

Aineistoni perusteella kieli toimii ulos tai erilliseen kategoriaan sulkevana tekijänä etenkin ammatillisissa verkostoissa ja välillisesti julkaisujen laatua arvioitaessa: ensinnäkin pätevien ja puolueettomien arvioijien löytäminen teoksille, joiden kirjoituskieli on Suomessa harvakseltaan ymmärretty kieli, on erittäin haastavaa, ja kielillä, joilla internet-julkaiseminen on esimerkiksi lukijakunnan maantieteellisen hajanaisuuden, kustannusmaailman kehittymättömyyden tai sensuurin vuoksi keskeinen julkaisukanava, institutionaalinen tapa arvioida kirjailijan ammattilaisuutta on riittämätön. Erityisen ongelmallista tämä on silloin, kun esimerkiksi taiteilijajärjestöt nojaavat jäsenkandidaatteja arvioidessaan kaupallisten kustantamojen julkaisemaan kirjallisuuteen. Muista Pohjoismaista poiketen suomalaiset

kirjailijaliitot sulkevat mahdollisuuden jäsenyyteen muilta kuin kotimaisilla kielillä kirjoitavalta. Huomiota olisi syytä kiinnittää etenkin tasavertaisuusongelmaan, jonka juuret ovat kustantamojen käytänteissä ja joka heijastuu suoraan muihin kirjallisuusinstituution osiin: kun muunkielisillä kirjailijoilla ei ole mahdollisuutta julkaista teoksiaan Suomessa, samalla heikkenevät huomattavasti heidän mahdollisuutensa täyttää muut vallitsevan institutionaalisen kirjailijakäsityksen kriteerit.

Muunkielisten kirjailijoiden kohdalla on täysin keskeistä se, mikä merkitys kirjoituskielille annetaan kirjallisen maailman, tai kirjallisten maailmojen, rajaajina. Jos kirjailijan odotetaan julkaisevan teoksensa Suomessa suomalaisen kustantamon kautta, hänelle jää käytännössä vaihtoehdoksi tarjota suomen- tai ruotsinkielistä käsikirjoitusta, koska kustantamojen resurssit arvioida muunkielisten käsikirjoitusten laatua ovat rajallisia. Vaikka kielitaitoa esimerkiksi englannin-, ranskan-, saksan- tai espanjankielisten käsikirjoitusten arviointeihin olisi kustantamoissa melko yleisestikin, niissä ei yleensä ole resurssia käännettävä kokonaista käsikirjoitusta suomeksi tai ruotsiksi julkaisemista varten. Kirjailijoille taas ei ole olemassa taloudellista tukijärjestelmää käsikirjoitusten ammattimaiseen käännettämiseen: FILI, joka tukee suomalaisen kirjallisuuden kansainvälistymistä, tukee kyllä suomalaisten kustantajien julkaiseman kirjallisuuden käännettämistä muille kielille ulkomaille vientiä varten ja on poikkeustapauksissa tehnyt näin myös muille kuin suomeksi, ruotsiksi tai saameksi kirjoitetuille teoksille, mutta julkaisemattomien teosten käännettämistä se ei tue. (Korhonen & Paqvalén, 2016, s. 29; Talaskivi, 2013, s. 40). Kaupallisin ehdoin toimivia kustantajia on vaikea ohjata poliittisesti, joten muutoksen täytyisi tapahtua esimerkiksi kirjailijaliittojen sääntömuutosten kautta. Muita mahdollisia keinoja puuttua muunkielisten kirjailijoiden kokemaan epätasa-arvoon olisivat taloudellinen tuki käsikirjoitusnäytteiden käännettämiseen sekä muunkielisen kirjallisuuden kustantamiseen.

Vaikka kulttuuripoliittisissa erityisjärjestelyissä on riskinsä ja vaikka pohjoismaista kult-

tuuripolitiikkaa on 2000-luvun alusta alkaen pyritty ohjaamaan erityiskategorioiden luomisesta moninaisuuden valtavirtaistamiseen erilaisuudelle tilaa antaen, vielä kaksi vuosikymmentä myöhemminkin näyttää siltä, että suomalaisen kirjailijoiden ammattikuntaan pääsemiseksi muunkielisiä kirjailijoita koskevat, oikein kohdennetut erityisjärjestelyt olisivat tarpeen. Tä-

män lisäksi suomen- ja ruotsinkielisten kirjailijaliittojen olisi kuitenkin syytä ottaa vakavasti kulttuuripoliittiset, integraatioon kannustavat linjaukset. Jatkotutkimuksessa selvitettäväksi jää muun muassa se, millaisia edellytyksiä suomalaiset kaupalliset kustantajat näkevät muunkielisten kirjailijoiden teosten julkaisemiselle.

Lähteet ja kirjallisuus

Tutkimuskirjallisuus

- Al-Nawas, A. (2017). *A View of the Conditions of Arabic Literature in the Nordic Region*. Helsinki: Culture for All Service.
- Arpo, R. (2004). *Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset*. Helsinki: Taiteen keskus.
- Grönlund, M. (2017). *Kirjailijan taloudellinen asema Suomessa 2017*. Turun yliopisto: Brahea-keskus.
- Grönstrand, H., Huss, M. & Kauranen, R. (toim.) (2019). *The aesthetics and politics of linguistic borders: multilingualism in Northern European literature*. DOI: 10.4324/9780429260834 (Haettu 10.2.2020)
- Grönstrand H., Kauranen, R., Löytty, O. & Melkas, K. (2019). Monikielisyys ja kielellinen moninaisuus Suomen kirjallisuudessa. Teoksessa A. Nurmi, S. Isomaa & P. Pahta (toim.) *Kielten ja kirjallisuuksien mosaikki. Näkökulmina valta, periferia ja arki (76–98)*. Helsinki: SKS.
- Haavisto, C. (2010). Etninen ja kulttuurinen monimuotoisuus kulttuurijournalismissa. Teoksessa P. Saukkonen: *Kotouttaminen ja kulttuuripolitiikka. Tutkimus maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta suomalaisella taiteen ja kulttuurin kentällä (135–155)*. Cuporen julkaisuja 19/2010.
- Hakalahti, N. (2007). Kotimainen maahanmuuttajakirjallisuus. Teoksessa M. Mela & P. Mikkonen (toim.) *Suomi kakkonen ja kirjallisuuden opetus (29–38)*. Helsinki: SKS.
- Heikkinen, M. (2007). *Valtion taiteilijatuki taiteilijan määrittelijänä. Määrittelyvallan ehtoja ja ulottuvuuksia pohjoismaisen tukimallin suomalaisessa muunnelmassa*. Helsinki: Taiteen keskus.
- Hirvi-ljäs, M., Rensujeff, K., Sokka, S. & Koski, E. (2017). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2016. Taiteilijan työskentelyedellytykset muutoksessa*. Cuporen verkkojulkaisuja 42.
- Hirvi-ljäs, M., Kautio, T., Kurlin, A., Rensujeff, K. & Sokka, S. (2020). *Taiteen ja kulttuurin barometri 2019. Taiteilijoiden työ ja toimeentulon muodot*. Cuporen verkkojulkaisuja 57.
- Häggman, K. (2013). Kustannusala – tienhaarassa vai vapaassa pudotuksessa? Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta (179–189)*. Helsinki: SKS.
- Jokinen, E. (2010). *Vallan kirjailijat. Valtion apurahoituksen merkitys kirjailijoille vuosituhannen vaihteen Suomessa*. Vantaa: Avain.
- Jokinen, E. (2013). Kirjailijoiden yhteiskunnallinen asema. Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.) *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta (159–175)*. Helsinki: SKS.
- Kangas, A. & Pirnes, E. (2015). Kulttuuripoliittinen päätöksenteko, lainsäädäntö, hallinto ja rahoitus. Teoksessa I. Heiskanen, A. Kangas & R. Mitchell (toim.): *Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö (23–108)*. Helsinki: Tietosanoma.
- Kantokorpi, M. (2013). Kritiikki ja kirjallisuuspolitiikka osana kirjallista julkisuutta. Teoksessa

- M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.): *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta (194–213)*. Helsinki: SKS.
- Karhunen, P. (2013). *Maahanmuuttajataiteilijat taiteen tukijärjestelmässä*. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.
- Karhunen, P. & Rensujeff, K. (2006). *Taidealan koulutus ja työmarkkinat. Ammatillisen koulutuksen määrä ja valmistuneiden sijoittuminen*. Helsinki: Taiteen keskuustoimikunta.
- Karhunen, P. (2004). *Taiteilijakoulutus Suomessa – kehityslinjoja 1960-luvulta 2000-luvulle*. Teoksessa R. Arpo: *Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset (37–68)*. Helsinki: Taiteen keskuustoimikunta.
- Karttunen, S. (2002). *Taiteilijan määrittely: Refleksiivisyyden esteitä ja edellytyksiä taidepoliittisessa tutkimuksessa*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 53. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Karttunen, S. (2004). *Taiteilijoiden lukumäärän kehitys 1950-luvulta 2000-luvulle – kasvaako työvoima työllisyyttä nopeammin?* Teoksessa R. Arpo: *Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset (13–36)*. Helsinki: Taiteen keskuustoimikunta.
- Korhonen, O. & Paqvalén, R. (2016). *Wandering words. Comparisons of the Position of Non-dominant Language Writers in Nordic Organizations*. Helsinki: Culture for All Service. Accessible in http://www.kulttuuriakaikille.fi/doc/monikulttuurisuus_kansio/Wandering_Words.pdf (Haettu 5.2.2020)
- Kulturanalyis Norden (2017). *Kultur med olika bakgrund. Utländsk bakgrund bland anställda vid statligt finansierade kulturinstitutioner i Norden*. Tukholma: Kulturanalyis Norden.
- Lahtinen, E., Mäenpää, M., Karri, S., Kurlin Niinaho, A. (2020). *Avaus. Ulkomaalaissyntyisten taide- ja kulttuurialan ammattilaisten asema Suomessa*. Cuporen verkkojulkaisuja 63.
- Löytty, O. (2015). *Immigrant Literature in Finland*. Teoksessa A-S. Lönngrén, H. Grönstrand, D. Heede & A. Heith (toim.) *Rethinking National Literatures and the Literary Canon in Scandinavia (52–77)*. Cambridge Scholars Publishing.
- Löytty, O. (2017). *Welcome to Finnish Literature! Hassan Blasim and the Politics of Belonging*. Teoksessa: *Collegium, Studies across Disciplines in the Humanities and Social Sciences 23. Volume 23: Citizenships under Construction: Affects, Politics and Practices*. URL: helsinki.fi/bitstream/handle/10138/228630/CollegiumVol23%205-Loytty.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Haettu 26.8.2020)
- Löytty, O. (2019.) *Follow the Translations! The Transnational Circulation of Hassan Blasim's* Short Stories. Teoksessa H. Grönstrand, M. Huss & R. Kauranen (toim.): *The aesthetics and politics of linguistic borders: multilingualism in Northern European literature*. Routledge.
- Mela, M. & Mikkonen, P. (2007). *Suomi kakkonen ja kirjallisuuden opetus*. Tietolipas 216. SKS: Helsinki.
- Mertanen, T. (2010). *Taiteen tukijat ja tekijät. Valtion taidelautakunnat sekä valtiollinen kulttuuri- ja taidepolitiikka 1940–1950-luvun Suomessa*. Helsinki: Cupore.
- Myndigheten för Kulturanalyis (2015). *Kultur av vem? En undersökning av mångfald i den svenska kultursektorn*. Tukholma: Myndigheten för Kulturanalyis.
- Nissilä, H-L. (2016). *Sanassa maahanmuuttaja on vähän kitkerä jälkimaku. Kirjallisen elämän yllärajaistuminen 2000-luvun alun Suomessa*. Akateeminen väitöskirja. Oulu: Acta Universitatis Ouluensis.
- Nissilä, H-L. & Rantonen E. (2013). *Kansainvälistyvä kirjailijakunta*. Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.): *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta (55–71)*. Helsinki: SKS.
- Pyykkönen, M. & Saukkonen, P. (2015). *Vähemmistöt, monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka*. Teoksessa I. Heiskanen, A. Kangas & R. Mitchell (toim.): *Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö (375–402)*. Helsinki: Tietosanoma.
- Rensujeff, K. (2003). *Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla*. Helsinki: Taiteen keskuustoimikunta.
- Rensujeff, K. (2014). *Taiteilijan asema 2010 – Taiteilijakunnan rakenne, työ ja tulonmuodostus*. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus.
- Robins, K. (2006). *Towards a Transcultural Policy for European Cosmopolitanism*. Teoksessa U. H. Meinhof & A. Triandafyllidou (toim.): *Transcultural Europe: Cultural Policy in a Changing Europe (254–284)*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Roiha, T. (2016). *Suomeen pakolaisina ja turvapaikanhakijoina vuosina 2011–2016 saapuneet taiteilijat*. Helsinki: Taiteen edistämiskeskus. URL: www.taike.fi/documents/10921/1094274/Roiha_Pakolaistaustaiset_taideilijat_selvitys.pdf/8190c7b9-aea1-4b2e-b7a2-22836a03d233 (Haettu 11.1.2019)
- Saresma, T. (2019). *Hajauttamisen ja poissaolon politiikkaa Mohsen Emadin elämässä ja runossa YAMSA – A Tribute to Absence*. Teoksessa K. Hiltunen & N. Sääsäkilähti (toim.) *Kuulumisen reittejä taiteessa*. Turku: Eetos.
- Saukkonen, P. (2010). *Kotouttaminen ja kulttuuripolitiikka. Tutkimus maahanmuutosta ja moni-*

- kulttuurisuudesta suomalaisella taiteen ja kulttuurin kentällä. Cuporen julkaisuja 19/2010. Saukkonen, P. (2013a). *Monikulttuurisuus ja kulttuuripolitiikka Pohjois-Euroopassa*. Cuporen verkkojulkaisuja 19. Helsinki.
- Saukkonen, P. (2013b). Multiculturalism and Nationalism. The Politics of Diversity in Finland. Teoksessa P. Kivisto & Ö. Wahlbeck (toim.). *Debating Nordic Multiculturalism in Nordic Welfare States* (270–294). Houndmills: Palgrave MacMillan.
- Sevänen, E. (2013). Nykykirjallisuuden yhteiskunnallinen kehys. Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.): *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta* (11–34). Helsinki: SKS.
- Skot-Hansen, D. (2002). Danish Cultural Policy – from Monoculture Towards Cultural Diversity. *International Journal of Cultural Policy*, 8 (2), 197–200.
- Suvitie, S. (2015). *Suomessa muilla kielillä kuin suomeksi tai ruotsiksi kirjoitettavia kirjailijoita*. Harjoitteluraportti. Turun yliopisto.
- Talaskivi, K. (2013). *Hyvä mahdollisuus meikäläiselle, joka ei voi ihan kilpailla suomalaisten kanssa. Valtion apurahat monikulttuurisiin taidehankkeisiin: taiteen edistämistä vai kotouttamispolitiikkaa?* Pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto.
- Talaskivi, K. (2019). Äidinkieli ja kuuluminen Suomen muunkielisten kirjailijoiden kielivalinnoissa. *Kulttuurintutkimus*, 36 (2), 3–13. URL: journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/94447
- Tuominen, T. (2013). Diplomikirjailijoita vai sanataiteilijoita? Teoksessa M. Hallila, Y. Hosiaisuus, S. Karkulehto, L. Kirstinä & J. Ojajärvi (toim.): *Suomen nykykirjallisuus 2. Kirjallinen elämä ja yhteiskunta* (177–178). Helsinki: SKS.
- keessa.fi/olli-loytty-kirjallisuuden-maahanmuuttajat-kertovat-suomesta/ (Haettu 11.1.2019)
- Mahlamäki, H. (2019). Kirjallisuuden ruuhkaviikkoina on myös arvokeskustelun aika, ja suomalaisen kirjallisuuden käsitettä voi olla syytä päivittää. *Helsingin Sanomat* 23.10.2019. URL: www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006281633.html (Haettu 26.8.2020)
- Majander, A. (2019). Suomalaisen kirjakaupan palkinto ennakoii Finlandian ehdokaslistaa – johon pykälänparittelijat aiheuttivat aukon. *Helsingin Sanomat* 7.11.2019. URL: www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006299238.html (Haettu 5.2.2020)
- Talaskivi, K. (2018). Historiatietoisuutta, muutosvistarintaa vai resurssien varjelua? Suomalainen kirjallisuusinstituutio muunkielisten kirjailijoiden (sivu)valossa. *Tuli & Savu*: artikkeli no. 94. <https://www.tulijasavu.net/2018/09/historiatietoisuutta-muutosvistarintaa-vai-resurssien-varjelua-suomalainen-kirjallisuusinstituutio-muunkielisten-kirjailijoiden-sivuvallossa/> (Haettu 30.1.2020)
- Tanskanen, J. (2016). *Kirjakerho: suomalaisuuden aatetta ja monikielisyttä – millaista on kirjoittaa eri kielillä Suomessa?* Radio-ohjelma. YLE. URL: areena.yle.fi/audio/1-3640064 (Haettu 4.2.2020)
- Vainonen, J. (2016). Kirjailijaliitto vastaa kritiikkiin – liiton jäsenen on kirjoitettava suomeksi. *Helsingin Sanomat* 23.2.2016. URL: www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002887546.html (Haettu 5.2.2020)

Internet-lähteet:

Lehtiartikkelit, blogitekstit ja radio-ohjelmat:

- Dahlbom, T. (2016). Maahanmuuttajataustaisten kirjoittajien tekstit horjuttavat käsitystä kansalliskirjallisuudesta. *Helsingin Sanomat* 23.10.2019. URL: www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006281633.html (Haettu 5.2.2020)
- Kylmälä, P. (2018). Kun kirjailija ei kelpaa oikeaksi kirjailijaksi – elitistiseksi bunkkeriksi syytetyn Kirjailijaliiton pj. Sirpa Kähkönen vastaa. *Kulttuuriykkönen* 1.11.2018.
- Löytty, O. (2013). Kirjallisuuden maahanmuuttajat kertovat Suomesta. Blogikirjoitus sivustolla *Ihmisiä muuttoliikkeessä*. URL: www.muuttoliike.fi
- Kirjailijaliitto (2019). <https://kirjailijaliitto.fi/liitto/jaseneksi/> (Haettu 7.3.2019)
- Sivuväli (2019). <https://sivuväli.com/> (Haettu 7.3.2019)
- Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta (2019). Säätiöiden jakamat apurahat taiteelle ja kulttuurille 2010, 2013 ja 2017. URL: saatiotrahastot.fi/wp-content/uploads/2020/01/taiteen-ja-kulttuurin-saatiotuki-loppuraportti.pdf (Haettu 5.11.2020)
- Taiteen edistämiskeskus (2014). Taiteen edistämiskeskuksen tuki 2013. URL: www.taike.fi/documents/10921/1094274/Taike_taikeen_edist%C3%A4misen_tuki_2013.pdf/e1884c14-7d77-4cbe-9ebb-71e5d9ee3ad5 (Haettu 3.11.2020)
- Taiteen edistämiskeskus (2016). Taiteen edistämiskeskuksen tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2015. URL: www.taike.fi/

documents/10921/1094274/Taiken+tuki+taiteen+edist%C3%A4miseen+2015.pdf/819f8180-8642-47a9-8ec8-cb0ded-dac7e1 (Haettu 3.11.2020)

Taiteen edistämiskeskus (2017). Taiken tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2016. URL: www.taike.fi/documents/10921/1094274/Taiken+tuki+taiteen+ja+kulttuurin+edist%C3%A4miseen+2016.pdf/22af2e-cb-52fd-f8fb-41ce-4414aebaa78a (Haettu 3.11.2020)

Taiteen edistämiskeskus (2018a). Taiken tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2017. URL: www.taike.fi/documents/1215167/0/vuositilasto_2017.pdf/0a339f6e-5142-e8eae078-8f5b11e9840a (Haettu 3.11.2020)

Taiteen edistämiskeskus (2018b). Taike jakoi 304 taiteilija-apurahaa, joista kuudesosan nuorille. URL: www.taike.fi/fi/uutinen/-/news/1232967 (Haettu 3.11.2020)

Taiteen edistämiskeskus (2019). Taiken tuki taiteen ja kulttuurin edistämiseen 2018. URL: www.taike.fi/documents/10162/52418/Vuositilasto+2018.pdf/4adfaaa3-1ed7-592e-c434-7e68eeca01df (Haettu 20.10.2020)

Tilastokeskus (2020). Vieraskieliset. URL: www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/vieraskieliset.html (Haettu 12.8.2020)

Unesco (1980). Recommendation concerning the Status of the Artist. URL: unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000114029.page=144 (Haettu 11.1.2019)

Loppuviitteet

1. Venäjänkielisen kirjallisen elämän vilkkaudesta kertoo esimerkiksi vuodesta 2003 ilmestynyt *LiteraruS*-kirjallisuuslehti, jonka toimituskuntaan kuuluu sekä venäjän- että suomenkielisiä kirjoittajia ja kirjailijoita ja joka ilmestyy venäjäksi ja suomeksi. Venäjänkielisten kirjailijoiden tarkka määrä ei kuitenkaan ole tiedossa.
2. Viitataan vastaajiin pseudonyymeillä, joissa ensin on mainittu heidän ensimmäinen, ”äidin”-kielensä, ja toisena ensisijainen työskentelykieli.